

**Groningen
geeft
energie**

Programma
2015 – 2018

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Wat willen we bereiken?	6
Ergieneutraal 2035	8
Energy City	8
Duurzame stad	8
3. Waar staan we nu?	10
Terugblik 2012 – 2014	12
Nieuwe ontwikkelingen	12
De actuele opgave	15
4. Hoe gaan we te werk?	16
Onze rol	18
Strategische keuzes	18
Doelen stellen en voortgang bewaken	19
5. Wat gaan we doen?	20
Speerpunten 2015 – 2018	22
Kansen en initiatieven op langere termijn	24
De duurzame stad; verbreden en verbinden	25
6. Communicatie	28
7. Organisatie, financiën, rapportage	32
Organisatie	34
Financiën	34
Rapportage	34

Inleiding

Groningen geeft energie. Onder deze titel werken we sinds enkele jaren in een meer-sporenprogramma aan de realisatie van onze ambities om in 2035 een energieneutrale stad te zijn en onze positie als 'energy city' te versterken. Daarmee gaan we door, met *extra* energie. Extra energie is nodig om vier redenen.

In de eerste jaren is er veel in gang gezet, maar inmiddels is duidelijk dat we onze inspanningen moeten opschalen, doorpakken en 'meters maken'. Met 'we' bedoelen we hier onszelf, maar nadrukkelijk ook de samenleving als geheel, bewoners, bedrijven en kennisinstellingen. Duurzaamheid vraagt betrokkenheid en inzet van iedereen. Als gemeente spelen wij in uitvoerende zin een bescheiden rol. Des te meer zien wij het als onze opdracht om andere partijen te stimuleren en bij elkaar te brengen, voorwaarden te creëren, eventuele belemmeringen weg te nemen, richting te geven en actief bij te dragen aan bewustwording en draagvlak.

Technische en maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van energie en duurzaamheid gaan snel. Seeds vaker is het niet de overheid, maar zijn het burgers, ondernemers en kennisinstellingen zelf die het initiatief nemen tot verandering en vernieuwing. Deze beweging van onderop is van groot belang en cruciaal voor het slagen van de beoogde energietransitie. We willen hem maximaal ondersteunen. Dat vereist extra inzet, en deels een andere rol.

De derde reden betreft de gaswinningsproblematiek en de hiermee samenhangende initiatieven voor een nieuw perspectief voor de regio, met een grote rol voor energie en duurzaamheid. Als 'energy city' past de stad hierin een voortrekkersrol.

"Duurzaamheid is een uitgangspunt in alles wat we doen," schreven we in ons coalitieakkoord.

Dit is de vierde reden voor extra inzet. We verbreden ons programma naar duurzaamheid in meer algemene zin. Een duurzame samenleving gaat immers niet alleen over energie, maar ook over ruimte, economie, grondstoffen, voedsel, de regionale omgeving, sociale verbanden en individueel gedrag. We gaan duurzaamheid in alle reguliere beleidsprogramma's steviger verankeren.

In dit programma *Groningen geeft energie 2015 – 2018* presenteren wij u onze aangescherpte ambities en strategische keuzes*. We bouwen voort op wat er in de achterliggende jaren in gang is gezet. We intensiveren onze inspanningen, geslaagde experimenten schalen we op. We zetten flinke stappen vooruit in het gebruik van aard- en restwarmte en in de verdere ontwikkeling van Groningen als Smart Energy City. Innovaties voor de langere termijn brengen we in beeld. Dat is belangrijk om rol als stimulator en verbinder effectief te kunnen invullen. Wat is nodig om energieneutraal te worden? Waar liggen er kansen? Wat kunnen we doen in Groningen? Wiens inzet is daarvoor vereist? Welke lobby's moeten we voeren?

Om gezamenlijk op koers en op snelheid te blijven richting het lange-termijndoel, ontwikkelen we een gezamenlijke *routekaart* met zo concreet mogelijke tussendoelen. Zo combineren we samen met onze regionale partners onze inzet voor een energieneutrale stad met die voor nieuw duurzaam economisch perspectief voor de regio.

* Tegelijk met dit programma verschijnt het *Werkplan Groningen geeft energie 2015 – 2018*, met informatie over concrete projecten en activiteiten.

2

Wat willen we bereiken?

We houden vast aan onze ambities uit het *Masterplan Groningen Energieneutraal*. Tegelijk verbreden we onze aandacht naar duurzaamheid in meer algemene zin. In ons coalitieakkoord is afgesproken dat duurzaamheid "een uitgangspunt is in alles wat we doen".

Energieneutraal 2035

Onze ambitie is om Groningen in 2035 energieneutraal te laten zijn. Dat betekent dat alle energie die in onze stad door huishoudens, bedrijven en instellingen wordt gebruikt duurzaam wordt opgewekt. Dat kan zijn direct in de eigen omgeving of indirect elders in Nederland of in de wereld. Het doel is per saldo in 2035 geen CO₂ meer uit te stoten. Om deze ambitie te realiseren moeten we blijven werken aan energiebesparing en aan het vervangen van fossiele door duurzame energiebronnen (zon, wind, warmte, biomassa). Hiermee leveren we als stad onze bijdrage aan de beoogde mondiale energietransitie

Energy City

Groningen wil voorop blijven lopen als 'Energy City' en de hier aanwezige kennis en mogelijkheden op het gebied van duurzame energie en economie verder uitbouwen en inzetten voor regionale – en ook nationale en mondiale – economische ontwikkeling. De omstandigheden in stad en regio Groningen met onze kennisinstellingen, gas-infrastructuur, innovatieve ondernemingen, een sterke agrarische sector, ruimte en mensen zijn gunstig.

Duurzame stad

Een duurzamere stad in een duurzamere wereld is het achterliggende doel van ons energieprogramma. Dat doel willen we meer op de voorgrond plaatsen en breder invullen. Want duurzaamheid gaat niet alleen over energie en geld, maar ook over onze leefomgeving, ons voedsel, grondstoffen, de (lokale) economie en hoe we met elkaar omgaan. Daarom willen we duurzaamheid steviger verankeren in alle reguliere beleidsprogramma's.

Een duurzame stad is een stad...

- ... waar het goed toeven is voor bewoners en bezoekers, dat wil zeggen met een uitstekende kwaliteit van de leefomgeving.
- ... die duurzaam ingericht is en die kwaliteit steeds verder ontwikkelt.
- ... die medeverantwoordelijk wil zijn voor negatieve effecten op de langere termijn en effecten die zich elders manifesteren (een volhoudbare stad).
- ... waar overheid, burgers, bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor 'duurzame ontwikkeling' van en in de stad.
- ... met een innovatieve economie die inspeelt op duurzame kansen en werk biedt aan laag- en hoogopgeleiden.

De energietransitie

Wereldwijd is een omwenteling gaande die bekend staat als de energietransitie. Inzet daarvan is de opwarming van het klimaat te beperken tot 2 graden. Indien dit niet zou lukken dreigt een autonoom verlopente verdere opwarming tot mogelijk 6 graden. Dit zou rampzalige gevolgen hebben, maar ook twee graden zal leiden tot grote maatschappelijke schade. De algemeen aanvaarde oorzaak van de klimaatverandering is de uitstoot van CO₂ door menselijke activiteiten. Door de toename van het CO₂-gehalte van de atmosfeer wordt net iets meer ingestraalde zonnewarmte in de atmosfeer vastgehouden, in plaats van direct teruggekaatst naar de ruimte. In feite gaat het om een verstoord CO₂-evenwicht: de koolstof die door planten gedurende miljoenen jaren aan de atmosfeer was onttrokken wordt in twee eeuwen teruggegeven aan de atmosfeer.

Klimaatverandering is daarom blijvend, gerekend wordt met in ieder geval 10.000 jaar voordat zich een nieuw evenwicht heeft ingesteld. De mondiale doelstelling is om in het midden van deze eeuw volledig te stoppen met de uitstoot van CO₂. Wat telt is de cumulatieve uitstoot sinds het begin van de industriële revolutie. Daaruit is af te leiden hoeveel uitstoot nog mogelijk is binnen de twee-graden-doelstelling. Dit wordt het 'koolstofbudget' genoemd. Het Internationaal Energie Agentschap gaf in 2013 aan dat daarmee tot 2050 nog 20 à 30% van de bekende voorraden fossiele brandstoffen kan worden verbrand om een kans van 80% kans te scheppen dat deze doelstelling wordt gehaald. De grote meerderheid van de fossiele brandstoffen is daarmee "onbrandbaar". De opgave is aan een koolstofarme energievoorziening te bouwen.

De maatschappelijke behoefte aan energie kan worden onderverdeeld in drie groepen: energie is nodig voor warmte, voor aandrijving en voor elektriciteit. Dit kan worden verduurzaamd

met nu al beschikbare technieken, maar grote innovaties zijn nodig om een bedrijfszekere totaalvoorziening te scheppen. Duurzame energie kan worden gewonnen uit onder meer zon, wind, biomassa, aardwarmte, waterkracht. In een stad als Groningen vertegenwoordigt warmte meer dan tweederde van de energiebehoefte. Hier ligt een belangrijke sleutel voor verandering. Echter besparen door efficiëntieverhoging en onnodig verbruik tegen te gaan staat voorop. De tussendoelstellingen voor Nederland zijn een toename van het aandeel van hernieuwbare energieopwekking van nu ruim 4 procent naar 14 procent in 2020, en een verdere stijging van dit aandeel naar 16 procent in 2023. Voor Europa geldt de 20-20-20 doelstelling: 20% reductie in 2020.

3

Waar staan we nu?

In het nieuwe programma bouwen we voort op wat er in de achterliggende jaren in gang is gezet en bereikt. Ook kijken we om ons heen naar wat er in onze omgeving is veranderd en waar nieuwe kansen opdoemen.

Terugblik 2012 – 2014

Masterplan

In het Masterplan (2011) formuleerden we de ambitie om Groningen in 2035 energieneutraal te laten zijn, en de positie van Groningen als ‘Energy city’ versterken. In het uitvoeringsprogramma (2012) kozen we ervoor ons te concentreren op een beperkt aantal kansrijke thema’s en nadrukkelijk waarde te hechten aan de economische impact van nieuwe initiatieven.

Uitvoeringsprogramma, evaluatie 2014

Het uitvoeringsprogramma had acht sporen:

1. Energiebesparing
2. Windenergie
3. Zonne-energie
4. Warmte
5. Biobased Economy
6. Mobiliteit
7. Kennis en Innovatie
8. Eigen organisatie

De eerste zes zijn inhoudelijke sporen. Het zevende spoor is erop gericht de inhoudelijke sporen met kennis en innovatie te versterken. Een laatste spoor betreft ‘De eigen organisatie’, waarin we werken aan duurzaamheid in onze gemeentelijke bedrijfsvoering. In het voorjaar van 2014 is het uitvoeringsprogramma geëvalueerd en zijn de bevindingen aan uw raad voorgelegd. (*Groningen geeft energie. Terugblik 2011- 2013, Vooruitblik 2014- 2018*). Conclusie was dat doorgaan op de ingeslagen weg onvoldoende is om te kunnen aannemen dat het lange termijn- doel wordt gehaald. Extra inspanningen zijn nodig.*

[noot] * Meer informatie over de behaalde resultaten en aandachtspunten per spoor, vindt u in het Werkplan Groningen geeft energie 2015-2018.

Enquête onder 3.500 stadjs (2015)

Begin 2015 hebben we zo’n 3.500 stadjs gevraagd naar hun mening over en ervaring met energie(besparing). Uit de enquête bleek dat Stadjs energiebesparende maatregelen belangrijk vinden. De bekendheid met projecten als Groningen Woont Slim (GWS) en Grunneger Power kan beter. Grunneger Power is bij 40% van de ondervraagden bekend, terwijl GWS bij 20% een belletje doet rinkelen. Opvallend is ook dat de terugverdientijd van energiebesparende maatregelen vaak langer wordt ingeschat dan reëel het geval is. Hierin is dus nog winst te boeken.

Nieuwe ontwikkelingen

Ons beleid voeren we uit in een snel veranderende wereld. Dat betekent dat we - met de focus op onze lange termijndoelstellingen - ook steeds oog moeten hebben voor nieuwe ontwikkelingen en nieuwe kansen. In deze paragraaf belichten we enkele nieuwe ontwikkelingen die voor ons energiebeleid van belang zijn.

Onderstaande ontwikkelingen zijn deels dezelfde die we in de Terugblik/Vooruitblik in november 2014 met uw raad bespraken, zo nodig geactualiseerd en aangevuld. Ook schetsen we hier enkele nieuwe ontwikkelingen.

Nationale Energieakkoord

In september 2013 is het nationale ‘Energieakkoord voor duurzame groei’ gesloten tussen de overheden en ca. 40 maatschappelijke partners. Het Energieakkoord zet in op 14% duurzame energie in 2020 en 16% in 2023. Van gemeenten wordt verwacht om coalities van lokale en regionale partijen te smeden binnen de “energieke samenleving”. Hiermee wordt vooral gemikt op versnelling van energiebesparing in de gebouwde omgeving en op lokale kleinschalige opwekking.

Noordelijke energieagenda ‘Switch’

In reactie op het Nationale Energieakkoord heeft Noord-Nederland het Rijk aangeboden een meer dan proportionele bijdrage te leveren, t.w. 22% in 2020. De Noordelijke energieagenda ‘Switch’ zet in op vier versnellingspaden: systeemintegratie en balancering, gas in transitie, offshore windenergie, besparing en decentrale opwekking. Het gaat hier om grootschalige ontwikkelingen waarmee tevens de noordelijke economie wordt gemoderniseerd.

Initiatieven uit de Groningse samenleving / Energietransitie

Een ontwikkeling die zich in heel Nederland – en nadrukkelijk ook in Groningen – aftekent is een beweging van onderop: tientallen lokale/ regionale energie-coöperaties nemen de rol van grote energiebedrijven over door duurzame energie te leveren, die zo veel mogelijk regionaal wordt geproduceerd. De revenuen worden lokaal opnieuw geïnvesteerd, hetzij in nieuwe energieproductie, hetzij in sociale projecten.

Lokale initiatieven worden belangrijker en lijken kansrijker dan centraal aangestuurde veranderingen. De energietransitie kantelt van top-down naar bottom-up.

Wij prijzen ons gelukkig met een lokale samenleving die de gemeente vaak vooruit is met duurzame initiatieven. We noemen het ontstaan van energiecoöperaties Grunneger Power en Noorden Lokaal Duurzaam, buurten die naar energieneutraliteit streven, de ‘eetbare stad’ met voedselteelt op meer dan 60 locaties en initiatieven van ondernemersverenigingen.

Energy Academy Europe

De Rijksuniversiteit en de Hanzehogeschool besteden veel aandacht aan onderwijs en onderzoek op het gebied van (duurzame) energie. Concreet hebben de inspanningen van de kennisinstellingen geleid tot de bouw van de Energy Academy Europe, het praktijklaboratorium Entrance en een toenemend aantal start-ups. De verwachting is dat door deze voorzieningen en wat er daarin door (jonge) onderzoekers en ondernemers wordt gerealiseerd, Groningen internationaal een steeds grotere rol als ‘Energy City’ zal gaan spelen.

Gaswinning en aardbevingen

In 2013 heeft de provincie Groningen een rapport laten opstellen over de gevolgen van de gaswinning en hoe daarmee om te gaan. In haar rapport “Vertrouwen in een duurzame toekomst” onderstreept de commissie Meijer het belang van een nieuw duurzaam perspectief voor de regio. De commissie ziet energietransitie en biobased economy nadrukkelijk als kansen. Inmiddels is de ‘Economic Board’ gevormd en zijn er budgetten beschikbaar gesteld.

De laatste twee jaar is de discussie over de gaswinning en de aardbevingsproblematiek alleen maar intensiever geworden. De gaswinning is inmiddels verminderd en zal naar verwachting

verder worden teruggebracht. Dit betekent dat de behoefte aan alternatieve energiebronnen groter en urgenter wordt. Extra kansen liggen er voor alternatieven die gebruik maken van de bestaande gas-infrastructuur: biogas en power-to-gas.

Een derde ontwikkeling is het op gang komende proces van herstel en versterking van aardbevingsschade, waarbij energiebesparende maatregelen gelijk worden meegenomen. De verduurzaming van de woningvoorraad kan zo een flinke impuls krijgen.

De actuele opgave

Op weg naar 2035 zijn we nog maar kort bezig met een programmatische aanpak. Toch is er al het nodige bereikt en in gang gezet. Dat neemt niet weg dat we nog ver weg zijn van het beoogde einddoel: een energieneutrale stad. Aan dat doel houden we vast. Om het te kunnen halen, zullen we op alle sporen extra inzet moeten plegen.

Het draagvlak voor duurzaamheidsbeleid groeit, betrokken inwoners komen op allerlei manieren zelf in actie. Deze beweging van onderop is van groot belang. We willen hem maximaal ondersteunen. Tegelijk blijkt ook dat er bij grote groepen op het gebied van kennis en concrete actie nog veel winst is te behalen.

De hier gesignaleerde ontwikkelingen onderstrepen de groeiende betekenis en noodzaak van de energietransitie en ze geven richting aan waar we onze aandacht vooral op moeten richten. Bovenal maken ze duidelijk dat er in Groningen – stad en regio – vele goede kansen liggen om in de energietransitie niet alleen in de voorste gelederen mee te lopen, maar ook als ‘Energy City’ daarbij een vooraanstaande en richtinggevende rol te spelen. En niet in de laatste plaats willen we onze energiedoelen combineren met de gezamenlijke inzet voor nieuw economisch perspectief voor de gehele regio. Onze actuele opgave formuleren we daarom als drieslag:

Opschalen

We gaan voor het bereiken van grotere aantallen, voor een verscherping van ons huidige beleid en voor een brede duurzaamheidsaanpak over meerdere portefeuilles. Daarnaast zetten we vol in op samenwerking met de regio.

Innovatie

We kiezen ook voor technologische en sociale innovatie. Enerzijds bieden we de kennisinstellingen en bedrijven de gelegenheid

om nieuwe technieken te onderzoeken en toe te passen in de stad. Daarnaast faciliteren en stimuleren we buurtinitiatieven. We willen dat steeds meer stadjes met elkaar nieuwe verbindingen leggen en stappen zetten in energiebesparing en duurzame productie.

Routekaart

Samen met bedrijven, kennisinstellingen en bewoners maken we een ‘routekaart’ met concrete tussendoelen, planning en monitoring op weg naar het einddoel ‘Energie neutraal in 2035 waarbij we tegelijk in beeld brengen hoe we bijdragen aan een nieuw duurzaam economisch perspectief voor de regio.

In de volgende hoofdstukken leest u wat deze drieslag betekent voor onze rolinvulling, de strategische keuzes en speerpunten van beleid.

4

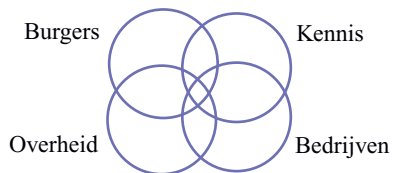
Hoe gaan we te werk?

In ons energie- en duurzaamheidsbeleid hebben we stevige ambities. Die te realiseren vereist opschalen, verbreden en innoveren. Als gemeente zijn we zelf geen belangrijke uitvoerende partij. Maar we kunnen wel het verschil maken. Door 1) een passende en effectieve rol; 2) strategisch te kiezen voor de beste kansen; en 3) met onze partners gezamenlijk concrete doelen te stellen en te monitoren of we op de goede weg zijn.

Onze rol

In ons collegeakkoord schreven we over onze rol: “Bovenal dienstbaar, vanuit het besef dat wij slechts één van de spelers zijn die de samenleving vormen.” Op het terrein van de energietransitie is dit besef nadrukkelijk op zijn plaats. De Gemeente Groningen is maar een van de vele spelers in het energie- en duurzaamheidsdebat. Energieneutraal zijn in 2035 lukt alleen als alle andere spelers ook meedoen. Belangrijke andere spelers zijn inwoners, kennisinstellingen en bedrijven die ieder vanuit eigen perspectief en belang de samenwerking zoeken om tot nieuwe oplossingen te komen. Ook bij de Europese Commissie groet het besef dat innovatie vooral op deze wijze gestalte moet krijgen, hetgeen verbeeld is in onderstaand model.

Quadruple Helix Model

Stimuleren, enthousiasmeren, bij elkaar brengen

De energietransitie is in onze samenleving al een aantal jaren gaande. Studies naar wat er gaande is, naar de effecten en resultaten tonen aan dat de betekenis van initiatieven van onderop steeds groter wordt. De rol van gemeenten verandert. Transitie-expert Jan Rotmans zegt daarover het volgende: “Niet langer meer als regisseur, maar als facilitator. Niet trekken en sleuren, maar verbinden en verleiden. Niet zelf organiseren, maar anderen mogelijkheden verschaffen. Niet verbieden, maar innovatieruimte bieden. Niet plannen, maar organisch ontwikkelen. En geen brede verzameling projecten meer, maar doorbraakprojecten.”*

* Jan Rotmans, *In het oog van de orkaan* (2012) p165

Het succes van een initiatief uit de samenleving (van burgers en/of bedrijven) hangt in belangrijke mate af van de initiatiefnemers erin slagen het draagvlak voor hun plannen te vergroten, verbindingen tot stand te brengen met andere relevante partijen (kennis, subsidies, organisatiekracht), wettelijke barrières weten te slechten en eventuele weerstanden bij gevestigde spelers op de energiemarkt kunnen wegnemen. Als lokale overheid zien wij op al deze punten een rol voor onszelf: stimuleren, enthousiasmeren, richting geven, partijen bij elkaar brengen, faciliteren, belemmeringen wegnemen, en gezamenlijk oplossingen vinden voor tegenstellingen en hindernissen. Dat lukt beter naarmate partijen zich sterker geïnteresseerd voelen aan een gezamenlijk perspectief. Dat te ontwikkelen zien wij ook als onze taak. Op deze manier kunnen we als gemeente – ondanks dat we in uitvoerende zin slechts een zeer bescheiden aandeel kunnen leveren – toch het verschil maken.

Goede voorbeeld geven

Om onze rol geloofwaardig en effectief te kunnen vervullen, moeten we als gemeente in ons eigen gedrag en in onze bedrijfsvoering vanzelfsprekend het goede – en inspirerende – voorbeeld geven.

Strategische keuzes

Om onze doelstelling te kunnen halen is het nodig dat we extra inzetten op alle strategische hoofdlijnen: meer projecten, grootschaliger werken, voorop blijven lopen met kennis en innovatie, onze resultaten zichtbaar maken, intensiever en beter regionaal samenwerken en inhoudelijk verbreden.

Sociale en technologische innovatie

Innovatie speelt een belangrijke rol in de energietransitie. Naast technologische innovatie, speelt sociale innovatie daarbij een belangrijke rol. Een voorbeeld hiervan zijn de lokale

kleinschalige initiatieven die overal aan het ontstaan zijn. Vanuit het besef van de grote betekenis van initiatieven uit de samenleving gaan we deze stimuleren, ondersteunen en faciliteren. We zetten ons actief om eventuele belemmeringen in wet- en regelgeving weg te nemen. Sociale innovatie slaat ook op onze eigen organisatie en de nieuwe rol die wij op ons nemen. Tegelijkertijd zetten we met

Resultaten boeken en zichtbaar maken

We leggen prioriteiten bij die projecten en activiteiten waarvan we verwachten dat ze (relatief) snel concrete resultaten zullen opleveren. In een transitieproces is het belangrijk om resultaten te boeken – en die zichtbaar maken – omdat er een sterke stimulans vanuit gaat, ook naar mensen die niet in de voorhoede meelopen.

Wij zullen in de komende jaren zogenaamde ‘kantelaars’ extra stimuleren en faciliteren. Deze ‘kantelaars’ – inwoners of bedrijven – kunnen een belangrijke rol spelen om de transitie te realiseren en te versnellen.

Regionale krachtenbundeling

De doelstelling ‘Groningen energieneutraal’ is door de gemeenteraad gekozen, maar de gemeente zit in veel gevallen niet zelf aan de knoppen. Samenwerking is nodig met vele andere partijen: andere overheden, marktpartijen, kennisinstellingen, (coöperaties van) burgers, woningcorporaties, netwerkbeheerders, financiële instellingen. De aardbevingsproblematiek geeft bijzondere urgentie aan regionale krachtenbundeling. Niet alleen omdat het probleem ons allen treft, maar nadrukkelijk ook om de op gang komende herstel- en versterkingsoperatie zoveel mogelijk te combineren met verduurzaming en het creëren van nieuw economisch perspectief voor de gehele regio.

Energiebeleid verbreden en verankeren

In ons collegeprogramma en in de gemeentebegroting 2015 hebben we

aangekondigd dat we het energiebeleid steviger willen inbedden en verankeren in alle gemeentelijke programma’s, zoals wonen, mobiliteit, economie en eigen bedrijfsvoering. Dat is nodig om ons energiebeleid nog sterker te maken dan nu het geval is, integraal en vanzelfsprekend onderdeel te laten zijn van al ons denken en handelen. Wij denken dat een duurzame samenleving in bredere zin op termijn niet alleen op zichzelf nastrevenswaardig is, maar ook de beste garanties biedt voor het realiseren van onze energiedoelstellingen.

Doelen stellen en voortgang bewaken

In ons energie- en duurzaamheidsprogramma hebben we ambities voor de langere termijn. Uit tussentijdse evaluatie is gebleken dat we weliswaar stappen in de goede richting hebben gezet, maar dat extra inspanningen nodig zijn.

Routekaart

Om concreter en doelgerichter te kunnen sturen, maken we samen met bedrijven, kennisinstellingen en bewoners een gemeenschappelijke routekaart, waarin we de tussendoelen op weg naar het einddoel nauwkeuriger bepalen en plannen. De routekaart brengt ook in beeld hoe we onze energiedoelen combineren met de gezamenlijke inzet voor duurzaam economisch perspectief voor de gehele regio.

Monitoren

Om de vaart erin te houden en tijdig te kunnen bijsturen gaan we onze inzet, resultaten en kosteneffectiviteit nauwkeuriger monitoren. Daarvoor ontwikkelen we een monitoringsprogramma. Deze energiemonitor zal vanaf 2015 jaarlijks verslag doen van onder meer de ontwikkelingen en prognoses in Groningen op het gebied van energieverbruik en -opwekking, CO₂ uitstoot en de effecten van duurzaamheidsmaatregelen en acties.

5

Wat gaan we doen?

In dit programma kijken we twintig jaar vooruit. We realiseren ons heel goed dat deze periode veel te lang is om er een uitgewerkt programma voor te kunnen presenteren. Daarom maken we onderscheid in de korte en langere termijn. Voor de kortere termijn zetten we het lopende programma geïntensiveerd voort. Voor de langere termijn willen we op basis van een gedeeld regionaal lange termijnperspectief de einddoelen terugrekenen naar concretere en meetbare tussendoelen.

Voor de kortere termijn zetten we het lopende programma geïntensiveerd voort. Hieronder informeren we u kort over onze speerpunten en de belangrijkste projecten voor de komende jaren. Uitvoeriger informatie over ons actieprogramma vindt u het apart te verschijnen *Werkplan Groningen geeft energie 2015-2018*. Daar treft u ook informatie over kansrijke innovatieve initiatieven.

Voor de langere termijn willen we op basis van een gedeeld regionaal lange termijnperspectief de einddoelen terugrekenen naar concretere en meetbare tussendoelen. Op basis daarvan zullen we in de komende jaren ons actieprogramma actualiseren en verbreden.

Aan het eind van dit hoofdstuk presenteren we een eerste aanzet voor de verbreding en verankering van ons energie- en duurzaamheidsbeleid in al onze beleidsterreinen.

Speerpunten 2015 – 2018

In de eerste jaren van ons energieprogramma is veel voorbereidend werk verzet. Ook is duidelijker geworden waar de beste kansen liggen.

- In ons spoor *Energiebesparing* gaan we ‘meters maken’, zowel in de corporatieve als in de particuliere voorraad. We intensiveren onze campagnes gericht op (collectieven van) particuliere eigenaren.
- Van de alternatieve energiebronnen is *zonne-energie* technisch en organisatorisch het eenvoudigst te realiseren. De potentie is groot. Het is bovendien een spoor met veel initiatieven vanuit de samenleving. Die gaan we krachtig ondersteunen en optimaal filteren.
- In ons warmtebedrijf werken we gestaag verder aan uitbreiding en nieuwe toepassingen van *Aardwarmte en restwarmte*.
- Een belangrijke voorwaarde voor doorontwikkeling van wind- en zonnenergie is

dat vraag en (wisselend) aanbod van energie via intelligente systemen (smart-grids) goed op elkaar kunnen worden afgestemd. Dat is een belangrijk doel bij de verdere ontwikkeling van Groningen als ‘Smart Energy City’ (spoor *Kennis en innovatie*).

- De transitie naar een *biobased economy* is een prominent richtinggevend doel van ons economisch beleid in de volle breedte.
- Op het spoor *Mobiliteit* krijgt ons energie- en duurzaamheidsbeleid primair vorm in ons beleidsprogramma Verkeer- en vervoer.
- In de *eigen organisatie* gaan we krachtig door op de ingeslagen weg met een belangrijke rol voor de GrESCo
- Onze ambities op het gebied van *Windenergie* hebben we helaas moeten parkeren. In het provinciaal beleid blijkt geen ruimte voor betekenisvolle projecten binnen onze gemeentegrenzen. Als alternatief onderzoeken we de kansen voor nieuwe generaties kleine windturbines.

Een overzicht van lopende en kansrijke projecten is te vinden in het *Werkplan Groningen geeft energie 2015 – 2017*. Hieronder informeren wij u kort over enkele belangrijke projecten, waaraan wij in de komende jaren onze bijdragen (blijven) leveren:

EnergieLoket Groningen Woont Slim

Huizenbezitters in Groningen besteden ieder jaar 107 miljoen euro aan energie. Het EnergieLoket informeert, adviseert en ontzorgt particulieren, met als doel de particuliere woningvoorraad te verduurzamen en van huizenbezitters zelfbewuste consumenten te maken.

We willen jaarlijks bij ca. 4500 woningen per jaar in Groningen woningverbeteringen aanbrengen (het streven is label C of beter). Het loket wordt in 2015 uitgerold over de andere gemeenten in de provincie Groningen.

Clean Campagne

De Clean Campagne is gericht op beperken van energieverbruik en het stimuleren van verduurzaming van bedrijven. De campagne beoogt in de eerste fase bij 50 bedrijven het energieverbruik te beperken en hen te activeren tot verduurzaming. Voor de inspanningen op het gebied van duurzaamheid, in het bijzonder duurzame energie en energiebesparing, worden bedrijven beloond met extra exposure. Tevens komen ze dan onder een lichter regime van de milieu-inspectie.

Nul-op-de-meter

Nul-op-de-meter betekent dat de energiemeter aan het einde het jaar op nul staat. Er wordt dus niet meer energie verbruikt, dan er wordt opgewekt. Doel is binnen 5 jaar meer dan 1000 corporatiewoningen naar nul-op-de-meter.. Een voorbeeld van een gerealiseerd project in Groningen zijn de portieketageflats aan de Voermanstraat. Resultaat: een comfortabel en mooier huis zonder energiekosten en gefinancierd door de huidige energierekening. In 2015 maken we met de corporaties prestatieafspraken.

Campagne Zonnepanelen voor Particulieren

Veel particulieren hebben de mogelijkheid om op eigen dak zonnepanelen te leggen voor de productie van duurzame energie. Dat gebeurt steeds vaker en deze positieve trend willen we verder stimuleren door inwoners te wijzen op de verschillende mogelijkheden. Dit doen we in campagnes met onder andere posters in bushokjes. We promoten hiermee onder meer het bestaan van zonatlas.nl en wijzen op de mogelijkheden om ‘groene daken’ te combineren met zonnepanelen.

Zonneparken

Voor inwoners die wél willen investeren en profiteren van zonne-energie maar geen

eigen grond (of dak) hebben bestaat de landelijke postcoderoosregeling voor een collectief zonnepark. Het postcoderoosproject wordt gecoördineerd en uitgevoerd door de energiecoöperatie Grunneger Power. Het eerste postcoderoosproject in Groningen is in 2014 gestart op het dak van wijkcentrum Het Dok. De regelgeving rondom de postcoderoos is echter ingewikkeld. Daarom proberen we ook om op andere manieren zonneparken te realiseren. Wij zijn dan ook blij met de toegekende SDE bijdragen van het rijk voor zonneparken op Westpoort en op de oude vuilstortplaats Woltjerspoor.

Aardwarmte Zernike

Het project aardwarmte Zernike is een uniek en geheel nieuw project in Nederland. Het behelst de levering van warmte uit de diepe ondergrond (120°C) voor 10.000 huishoudens, via een warmtenet in de wijken Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Zernike. We ontwikkelen het project met ons nieuwe warmtebedrijf Warmtestad (gemeente/waterbedrijf) en in samenwerking met vier corporaties, de Rijksuniversiteit en de Hanzehogeschool. Van het rijk ontvingen we een SDE-bijdrage van 32 miljoen euro voor de onrendabele exploitatie in de beginfase.

Collectieve WKO

WarmteStad exploiteert op het Europapark een ondergronds warmte/koude-netwerk, waarop alle daar gevestigde bedrijven/instellingen kunnen aansluiten. Geplande vervolgprojecten: Collectieve wko Binnenstad (2017); Collectieve wko Ebbingekwartier (2015); Collectieve wko Stationsgebied (2020).

Smart Energy City

Smart Energy City is dé Europese proeftuin om vraag en aanbod van stroom en warmte op een intelligente wijze aan elkaar te koppelen. Met als doel volledig van de karakteristieken van

zowel centrale als decentrale energiebronnen te profiteren. Het demonstratieproject bestaat al sinds 2009 in Hoogkerk. Aan de eerste fase namen 25 huishoudens deel. Vanaf eind 2011 is de tweede fase gestart in de Thomsonstraat. Hier doen 42 huishoudens mee. Het project in 2012 door de VN opgenomen in de 'Sustainia100', een wereldwijde lijst met de honderd beste voorbeeldprojecten op het gebied van energie, water en voedsel, die model staan voor een duurzame toekomst. De opgave voor de komende jaren is de experimenten op te schalen naar grotere eenheden; van straat naar wijk.

Grunneger Power/Noordelijk Lokaal Duurzaam

Groningen is koploper met duurzaamheidsinitiatieven uit de bevolking. Een aansprekend en succesvol voorbeeld is de lokale energiecoöperatie Grunneger Power. Grunneger Power is aangesloten bij Noordelijk Lokaal Duurzaam (NLD). Grunneger Power en NLD stellen deelnemers in staat eigen duurzame energie op te wekken. Alleen, of samen met anderen. Meestal gebeurt dit met zonnepanelen; op het eigen dak of op geschikte daken in de buurt. Een overschot aan energie wordt door middel van NLD energie regionaal aan elkaar geleverd. Zo realiseren de deelnemers met elkaar een decentrale duurzame energiecentrale. Daarnaast streeft Grunneger Power naar een toename tot 15% van het aandeel klanten dat lokaal electriciteit en gas afneemt.

Kansen en initiatieven op langere termijn

Regionaal lange termijnperspectief

Het doel van een energieneutrale stad ligt nog ver in de toekomst. In een snel veranderende wereld is het onmogelijk een concreet traject naar dat einddoel uit te zetten. Het zou ook volstrekt niet passen bij de rol die wij willen en kunnen spelen. Veel belangrijker dan hoe we ons doel bereiken

Energie Transitie Model

Aansluitend op het regionaal lange termijn is het nodig de lange termijn doelen op voldoende concreet niveau terug te rekenen naar tussendoelen op weg naar dat einddoel. Dat gaan we doen met het Energie Transitie Model. Een dergelijke kwantitatieve exercitie is tot dusver niet uitgevoerd voor onze aanpak. Het model kan ook onbenutte kansen aan het licht brengen. In 2015 starten we hiermee, waarbij we de gemeenteraad nadrukkelijk zullen betrekken.

is dat alle betrokkenen hetzelfde doel voor ogen hebben en gezamenlijk in de beoogde richting bewegen. Alleen op die manier zal de beoogde transitie zich kunnen voltrekken. Als gemeente Groningen willen wij ons inspannen om samen met alle betrokken partners een gedeeld regionaal lange-termijn perspectief te formuleren. In de Noordelijke energieagenda Switch is afgesproken dat de gemeente Groningen het spoor Energiesysteem 2.0 trekt en samen met andere partijen in 2015 een uitgewerkt regionaal model ontwikkelt.

Energie Transitie Model

Het Energie Transitie Model is in de afgelopen jaren ontwikkeld met steun van overheden, bedrijven, de energiesector, en kennisinstellingen. Het model is 'open source' en maakt gebruik van 'harde' wetten en bekende feiten, zoals de koolstofinhoud van brandstoffen, of de efficiëntie van centrales. Met dit model kan worden voorspeld welke reducties in CO₂-uitstoot worden bereikt door een scala aan denkbare maatregelen.

Routekaart

Op basis van de uitkomsten uit de doorrekening met het Energie Transitie Model willen we met onze partners afspraken maken over hoe ieders inzet concreet wordt ingevuld. Deze afspraken geven we vorm in een gemeenschappelijke routekaart voor de transitietuistelling van Groningen, met inbegrip van het oplossen van de negatieve gevolgen van gaswinning. De routekaart is een belangrijk onderdeel van de innovatie-agenda van stad en regio. Bedrijven en andere partners moeten erop kunnen vertrouwen dat wij dit pad de komende decennia blijven volgen.

Innovatieve projecten en initiatieven

Nu reeds leven er bij betrokkenen in onze regio veel ideeën voor innovatieve projecten. In het ambitiedocument De Groene loper, dat we samen met kennisinstellingen en ondernemers hebben

ontwikkeld, wordt duidelijk dat het nodig is om belemmerende wet- en regelgeving voor kansrijke initiatieven op het terrein van duurzame energie-opwekking en biobased productie aan te passen. Hiermee gaan we aan de slag in experimenteerzones en innovatieparken in stad en regio.

De duurzame stad; verbreden en verbinden

Een duurzamere stad in een duurzamere wereld is het achterliggende doel van ons energieprogramma. Dat doel willen we meer op de voorgrond plaatsen en breder invullen. "Duurzaamheid is een uitgangspunt in alles wat we doen," schreven we in ons coalitieakkoord. Daarom geven we duurzaamheid een prominente plaats in alle reguliere beleidsprogramma's. In de komende jaren zullen we aan deze ambitie concreet vorm geven. Hieronder presenteren wij een eerste schets van de duurzame stad, waarmee we u een indruk geven van wat ons voor ogen staat. Voor een eerste uitwerking in concrete beleidsdoelen verwijzen we u naar het *Werkplan Groningen geeft energie 2015-2018*.

Onder een duurzame stad verstaan wij:

Een stad waar het goed toeven is voor bewoners en bezoekers, dat wil zeggen:

- een gezonde en aangename leefomgeving door een goede luchtkwaliteit en geluidhinder binnen de perken;
- kwaliteit van bodem en stadswater in een juiste verhouding tot het gebruik dat ervan gemaakt wordt;
- stadsnatuur die nabij is en van goede kwaliteit. Stadsnatuur levert tevens beschutting als in de toekomst vaker warm weer zal optreden.

Een stad die duurzaam ingericht is en die kwaliteit steeds verder ontwikkelt door/met:

- compact te blijven, met overbrugbare afstanden voor fietsers en goede fietsvoorzieningen;
- ruimte voor langzaam verkeer en openbaar vervoer;
- een goed ingepaste verkeersinfrastructuur met minimale hinder en barrièrewerking;
- een binnenstad die in eerste instantie is ingericht voor de wandelaar en de fietser;
- een ecologische infrastructuur te scheppen en te onderhouden;
- watermanagement dat bestand is tegen hevige neerslag en helpt tegen hittestress;
- innovatie van het rioolsysteem;
- nieuwe energie-infrastructuren, zoals warmtenetten, “smart grids”, en opslagmogelijkheden van warmte en andere vormen van energie;
- infrastructuur voor het gescheiden aanbieden en inzamelen van afvalstromen;
- ‘energielandschappen’ in te richten (het benutten van ruimtes in de stad om energie op te wekken door zon, wind en het telen van biomassa);

Een stad die medeverantwoordelijk wil zijn voor effecten op de langere termijn en effecten die zich

elders manifesteren (een volhoudbare stad). Een stad die

- een proportionele bijdrage levert aan de strijd tegen klimaatverandering;
- zorgvuldig om gaat met schaarser wordende grondstoffen en terugwinning daarvan bevordert;
- de teruggang van biodiversiteit ook op lokaal niveau keert;
- maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) ook toepast op de gemeentelijke bedrijfsvoering, onder meer door Fair Trade te bevorderen;
- meewerkt aan meer verantwoorde vormen van voedselproductie, onder meer door ‘voedselkilometers’ te beperken.

Een stad waar overheid, burgers, bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor ‘duurzame ontwikkeling’ van en in de stad. Waar Stadlers (en bedrijven)

- invloed hebben op hun leefomgeving en nemen daarvoor medeverantwoordelijkheid
- hun energielasten beperken door zelf energie op te wekken;
- zelf voedsel telen of dat halen van dichtbij;
- zelf zorg organiseren;
- samen met de overheid werken aan wederzijdse bewustwording en vergroten van draagvlak van de noodzakelijke veranderingen.

Een stad met een innovatieve economie die inspeelt op duurzame kansen en werk biedt aan laag- en hoogopgeleiden. Een stad die

- Groningse kennis van duurzame energie ook lokaal tot waarde brengt in producten en diensten;
- de gunstige positie van Groningen benut voor de ‘biobased economy’;
- stappen zet naar een circulaire economie;
- met een bouwsector die profiteert van energieprogramma’s voor de bestaande woningvoorraad.

Samenhang doelen en effecten ‘Duurzame stad’

6

Communicatie

In het eerste uitvoeringsprogramma lag het accent op het op gang brengen van activiteiten. In de komende jaren gaan we meer aandacht besteden aan het bereiken van de stadjes.

Voorlichting energiebesparing

Voor het onderdeel energiebesparing vraagt om een meer actieve benadering van de inwoners. Uit eigen onderzoek is gebleken dat nog lang niet iedereen beschikt over adequate kennis over de voordelen van energiebesparende maatregelen. Zo weet nog geen 20% van de stadjes dat spouwmuurisolatie al binnen vier jaar is terugverdiend op de energierekening. Dit onderstreept de noodzaak om door te gaan met het verspreiden van informatie over energiebesparende maatregelen voor inwoners van de stad. Hierbij kunnen ook bedrijven een belangrijke rol spelen. We zullen ons ook steviger inzetten om hét energiebesparingsloket van Groningen – GWS – bekend te maken onder een groot publiek. Dat doen we samen met Grunneger Power.

Stadspanel

Het stadspanelonderzoek dat begin 2015 werd uitgevoerd onder 3500 stadjes is de start van een ‘gesprek met de stad’. Dat gesprek met de stad willen wij de komende jaren vaker voeren. In een wereld waarin de ontwikkelingen elkaar in razend tempo opvolgen is het nodig om te weten wat er leeft in de stad. Waar kan de Gemeente Groningen bij aansluiten? En welk initiatief is de moeite waard om energie in te steken? Om steeds de juiste keuzes te maken, is een doorlopend gesprek met de stad noodzakelijk. De kwaliteit en de opbrengst van het stadsgesprek willen we vergroten. Het is een belangrijk instrument van stadjes en stadhuis om samen te werken aan een energie neutrale leefomgeving in 2035.

Communicatie over/vanuit projecten

De planning en uitvoering van communicatie over en rond specifieke projecten wordt verzorgd door de projectverantwoordelijken.

Organisatie, financiën, rapportage

Organisatie

In de afgelopen jaren heeft het programma *Groningen geeft energie* gefunctioneerd als een concernprogramma waarbij sterk de focus lag op energie. Hierdoor zijn we goed op gang gekomen. De vraag die nu voorligt is in hoeverre de programmasturing kan worden overdragen aan de reguliere lijn. Het voordeel daarvan is meer betrokkenheid van alle onderdelen bij duurzaamheid. Wij willen dat nu echter nog niet doen, omdat we het in deze fase nog steeds nodig achten dat vanuit een integraal programma(bureau) wordt gewaakt over de verschillende onderdelen en hun bijdrage aan de centrale doelstelling. Ook blijft vooralsnog een deskundig en specifiek team nodig om vernieuwing en ontwikkelingen te blijven aanjagen en als herkenbare ambassadeurs naar buiten te treden. Dit betekent dat we het programmateam in stand houden.

Financiën

In het coalitieakkoord is voor duurzaamheid een structureel bedrag beschikbaar gesteld van 2 miljoen euro per jaar. De besteding hiervan wordt in in de tabel hiernaast verantwoord.

Rapportage

Over de voortgang en de resultaten van ons energie- en duurzaamheidsprogramma zullen we u via onze jaarlijkse Begroting en Rekening op de hoogte houden. Daarnaast rapporteren we jaarlijks de resultaten van de monitoring aan de gemeenteraad.

Begroting Groningen geeft energie 2014-2017

Kosten	2014	2015	2016	2017	Totaal
Algemeen	€ 885.933	€ 978.000	€ 678.000	€ 653.000	€ 3.194.933
Aardwarmte	€ 939.833	€ 593.375	€ 426.813	€ 375.563	€ 2.335.583
Economie	€ 275.480	€ 150.000	€ 150.000	€ 150.000	€ 725.480
Energiebesparing	€ 295.502	€ 428.502	€ 418.750	€ 403.750	€ 1.546.504
Zon, Wind, Stadgers	€ 84.467	€ 120.734	€ 119.784	€ 119.734	€ 444.717
Fairtrade en voedsel	€ -	€ 157.500	€ 157.500	€ 157.500	€ 472.500
totale kosten	€ 2.481.215	€ 2.428.111	€ 1.950.846	€ 1.859.546	€ 8.719.718
Dekking	2014	2015	2016	2017	Totaal
Begroting 2014	€ 2.582.000				€ 2.582.000
Begroting 2015		€ 2.000.000			€ 2.000.000
Begroting 2016			€ 2.000.000		€ 2.000.000
Begroting 2017				€ 2.000.000	€ 2.000.000
Diversen (revolving)				€ 240.000	€ 240.000
Totale opbrengsten	€ 2.582.000	€ 2.000.000	€ 2.000.000	€ 2.240.000	€ 8.822.000

Contact

Gemeente Groningen
Gedempte Zuiderdiep 98
9711 HL Groningen

Telefoon (050) 367 81 11